

Varuh človekovih pravic
Dunajska cesta 56
1000 Ljubljana

STALIŠČE VARUHA ČLOVEKOVIH PRAVIC DO OMNIBUS I (marec 2025)

Varuh človekovih pravic (v nadaljevanju Varuh) je kritičen do zakonodajnega predloga Evropske komisije glede poenostavitve na področju trajnostnega poročanja podjetij in skrbnega pregleda v podjetjih glede trajnostnosti (t. i. paket Omnibus I)¹. S svojim stališčem je Varuh dne 11. 3. 2025 seznanil pristojno Ministrstvo za gospodarstvo, turizem in šport (MGTŠ) in ga v vednost poslal še Vladi Republike Slovenije, s ciljem sooblikovanja stališč Republike Slovenije za pogajanja v Svetu Evropske unije. Stališče je v seznanitev dne 13. 3. 2025 poslal tudi slovenskim poslancem v Evropskem parlamentu.

Varuh je v vlogi nacionalne institucije za človekove pravice zavezan k zaščiti in promociji človekovih pravic na vseh področjih, tudi v okviru poslovnega sektorja. V tej luči je Varuh že pred časom pozdravil sprejem Direktive Evropske unije o skrbnem pregledu v podjetjih glede trajnostnosti (CSDDD)² in Direktive Evropske unije glede poročanja podjetij o trajnostnosti (CSRD)³. Obe direktivi sta bili ob svojem sprejetju na ravni Evropske unije (EU) prepoznani kot pomemben mejnik pri zagotavljanju preglednosti, odgovornosti in spodbujanju trajnostnih poslovnih praks ter pomenita izjemno pomemben korak k večjemu spoštovanju človekovih pravic in okolja s strani podjetij.

Varuh se je aktivneje vključil tudi v spremljanje postopka prenosa direktive CSDDD v slovensko zakonodajo in nedavno na to temo v sodelovanju z okoljsko organizacijo Focus, društvom za sonaraven razvoj, pripravil tudi med-deležniški posvet⁴ o prenosu CSDDD v slovensko zakonodajo. Na posvetu so poleg pristojnega MGTŠ sodelovali tudi predstavniki gospodarstva, nevladnih organizacij, organizacij civilne družbe ter predstavniki znanosti. Po posvetu je Varuh na MGTŠ naslovil tudi priporočila.

Varuh izraža zaskrbljenost glede zakonodajnega predloga Omnibus I in ugotavlja, da predlagane spremembe močno šibijo nekatere ključne elemente že sprejetih direktiv CSDDD in CSRD ter pomenijo velik korak nazaj od že uveljavljenega mednarodnega konsenza glede odgovornosti podjetij na področju človekovih pravic in okolja.

¹ Omnibus I, 26. 2. 2025. Dostopno na: https://commission.europa.eu/publications/omnibus-i_en.

² Direktiva (EU) 2024/1760 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 13. junija 2024 o skrbnem pregledu v podjetjih glede trajnostnosti in spremembi Direktive (EU) 2019/1937 in Uredbe (EU) 2023/2859.

³ Direktiva (EU) 2022/2464 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 14. decembra 2022 o spremembi Uredbe (EU) št. 537/2014, Direktive 2004/109/ES, Direktive 2006/43/ES in Direktive 2013/34/EU glede poročanja podjetij o trajnostnosti.

⁴ *Varuh človekovih pravic in predstavniki gospodarstva ter civilne družbe na posvetu pozvali k pravočasnemu prenosu EU direktive v slovensko zakonodajo*, (5. 2. 2025). Dostopno na: <https://www.varuh-rs.si/sporocila-za-javnost/novica/varuh-clovekovih-pravic-in-predstavniki-gospodarstva-ter-civilne-druzbe-na-posvetu-pozvali-k-pravoca/>.

Predlagane spremembe direktive CSDDD, ki jih pri Varuhu zaznavamo kot zaskrbljujoče, so naslednje:

- Omejitev **skrbnega pregleda le na neposredne poslovne partnerje (t. i. Tier 1)**, razen v primerih, ko ima podjetje verodostojne informacije, ki nakazujejo, da so nastali ali bi lahko nastali negativni vplivi. Gre za **umetno in arbitrarno omejevanje obsega skrbnega pregleda**, ki je bil vzpostavljen na pristopu tveganj, sedaj pa se njegovo glavno bistvo spreminja in močno omejuje. S tem je prezrto dejstvo, da se največ kršitev človekovih pravic in tveganj za okolje pojavlja navzdol po vrednostni verigi, ki jih Omnibus I sploh ne naslavlja. S tem se zamudi priložnost za pozitivne učinke na celotno vrednostno verigo, kar je bila pomembna dodana vrednost direktive CSDDD. **Zato Varuh priporoča, da se Slovenija zavzame za odpravo teh predlaganih sprememb in omejitev skrbnega pregleda zgolj na Tier 1 in da torej podpre obstoječo ureditev, ki vzpostavlja pristop skrbnega pregleda, temelječega na tveganjih in na odgovornosti podjetij za celotno vrednostno verigo.** To je bistveno tudi za zagotovitev usklajenosti s ključnimi mednarodnimi standardi, ki so vzpostavljena s Smernicami OZN za spoštovanje človekovih pravic v gospodarstvu (UNGPs) in Smernicami OECD za večnacionalne družbe.
- **Zmanjšanje pogostosti skrbnega pregleda na pet let** namesto vsakih 12 mesecev. **Varuh ocenjuje, da je predlagano obdobje pregleda občutno predolgo, saj se s tem ne zagotavlja stalnosti in kontinuitete, ki sta nujna za učinkovito zaznavanje morebitnih kršitev in tveganj.**
- **Omejitev opredelitve deležnikov** le na tiste, ki so zaradi izdelkov, storitev ali poslovnih praks podjetja neposredno prizadeti. To močno zmanjšuje zmožnost podjetij, da ustrezno in učinkovito prepoznajo in zaznajo najbolj ključna tveganja ter oblikujejo ustrezne ukrepe, saj je vključenost deležnikov pri tem izjemnega pomena. Iz definicije so izpadle tudi nacionalne institucije za človekove pravice, s čimer se zmanjšuje pomen in pristojnosti nacionalnih institucij za človekove pravice, med katere sodi tudi Varuh, kot zainteresirane strani in ključne akterje, ki imajo strokovno znanje o človekovih pravicah, specifično za vsako posamezno državo članico ipd. **Varuh je mnenja, da sta vloga in sodelovanje deležnikov v postopku skrbnega pregleda ključna, saj brez tega tvegamo, da bodo postopki postali le administrativno izpolnjevanje obveznosti, brez vsakršne dodane vrednosti, saj znanje in izkušnje različnih deležnikov ne bodo prispevali k optimalnim rezultatom pri zaznavanju in prepoznavanju negativnih vplivov na človekove pravice in okolje.**
- **Odprava ureditve civilne odgovornosti na ravni EU**, s čimer se to vprašanje prepušča nacionalnim zakonodajam držav članic. To povzroča razdrobljenost, pod vprašanje pa postavlja tudi zagotavljanje učinkovitega pravnega varstva, ki je ključno za uspeh direktive. Odpravlja se obvezna nadrejenost uporabe nacionalnega prava nad sicer veljavnimi pravili tretje države, v kateri je nastala škoda, kar ustvarja dodatno pravno negotovost in šibi učinkovitost pravnega varstva. Žrtve bi se morale še naprej zanašati zgolj na nacionalne zakonodaje, ki v praksi pogosto ne zagotavljajo učinkovite odgovornosti podjetij, še zlasti ko so kršitelji večje korporativne skupine (težava dokazovanja odgovornosti) in ko so kršitve razporejene v več delih vrednostne verige (težava dokazovanja odgovornosti podizvajalcev). Omejuje se tudi možnost zastopanja žrtev s strani

nevladnih organizacij in sindikatov, kar je pogosto ključnega pomena, saj žrtve pogosto nimajo sredstev za pravno pomoč, prav tako pa tudi ne specifičnega znanja, ki ga organizacije, ki dolga leta delujejo na teh področjih, imajo. **Varuh tako priporoča, da se ohranijo prvotne določbe o civilni odgovornosti s ciljem, da se zagotovi usklajenost glede pogojev civilne odgovornosti podjetij v celotni EU in omogoči učinkovit dostop do pravnega varstva za imetnike pravic v vseh državah članicah EU.**

- **Odstranjena je revizijska klavzula, ki zahteva, da Evropska komisija predloži poročilo o določitvi dodatnih zahtev glede skrbnega pregleda finančnega sektorja.** Finančna industrija ima pomembno vlogo v gospodarstvu, zato bi morala biti v celoti vključena v področje uporabe CSDDD, kar je vsaj deloma omogočala revizijska klavzula. Z odpravo te klavzule se zamuja priložnost za obravnavo vplivov finančnega sektorja na človekove pravice in okolje. **Varuh tako priporoča, da se ohrani prvotna revizijska klavzula, ki zahteva, da Evropska komisija pripravi poročilo o morebitni dodatni vključitvi finančnega sektorja.**
- **Šibkejša obveznost določb glede načrtov za podnebni prehod.** Nov predlog nalaga podjetjem le obveznost sprejema načrtov za podnebni prehod, ne pa tudi zavezanosti k izvajanju teh načrtov, kar lahko vodi v le navidezno sprejemanje načrtov za podnebni prehod, brez resničnega izpolnjevanja zahtev. **Varuh zato priporoča, da se podrobneje preuči, ali bi omenjena sprememba v resnici pomenila napredek pri zmanjševanju emisij in tako doprinesla k doseganju ciljev EU na področju okolja in podnebja ali pa bi podjetjem dajala alibi za neizpolnjevanje lastnih načrtov za podnebni prehod.**

Predlagane spremembe direktive CSRD, ki jih pri Varuhu zaznavamo kot zaskrbljujoče, so naslednje:

- **Zmanjševanje obsega podjetij, za katere veljajo področja uporabe direktive CSRD za kar 80 %, v več delih pa se zmanjšujejo tudi zahteve za poročanje.** Gre za nerazumno veliko spremembo v fazi, ko je veliko držav članic, tudi Slovenija, že prenesla direktivo CSRD v nacionalno zakonodajo, podjetja pa so že v fazi prilagajanja na novo zakonodajo. To drastično zmanjšanje bi ogrozilo doseganje ciljev direktive, med drugim pa močno omejilo tudi dostop do standardiziranih in strukturiranih podatkov, ki so ključni za izvajanje skrbnega pregleda, škodo pa bi pomenilo tudi za finančne institucije, ki se pri odločanju o naložbah in posojilih zanašajo na poročanje o trajnostnosti. Omenjeno prav tako zmanjšuje možnost prizadetih deležnikov, vključno z imetniki pravic, civilno družbo in sindikati, da bi lahko uporabili poročanje o trajnosti za spodbujanje podjetij glede njihovih aktivnosti na področju trajnostnosti. **Varuh tako priporoča, da se preuči, ali tako drastično zmanjšanje obsega direktive CSRD še vodi do doseganja ciljev na področju trajnostnega poročanja, ciljev evropskega zelenega dogovora in k doseganju podnebne nevtralnosti EU do leta 2050. Varuh priporoča tudi preučitev skladnosti z mednarodnimi priznanimi načeli in okviri, kot so Cilji trajnostnega razvoja OZN, Smernice OZN za spoštovanje človekovih pravic v gospodarstvu (UNGPs) in Smernice OECD za večnacionalna podjetja.**

- **Možnost prostovoljnega poročanja** za podjetja, ki jih direktiva CSRD ne bi več zajemala. Prostovoljno poročanje se je v preteklost že izkazalo za neučinkovito, zato to pomeni velik korak nazaj. Predlagane spremembe se opirajo na Prostovoljni standard za trajnostno poročanje za mala in srednja podjetja (Standard VSME), ki pa je bil vzpostavljen za drug namen, še zlasti za mala podjetja z omejenimi prizadevanji za trajnostnost, ki se soočajo z zahtevami po informacijah s strani finančnih institucij in poslovnih partnerjev. Standard VSME tako ni primeren za uporabo za namen direktive CSRD, saj gre za zelo omejeno poročanje, prav tako pa ni v skladu s Smernicami OZN za spoštovanje človekovih pravic v gospodarstvu (UNGPs) in Smernicami OECD za večnacionalne družbe. Da bi se lahko Standard VSME uporabil na ta način, bi bila potrebna njegova revizija, ki bi zagotovila ustreznost za namen direktive CSRD. **Varuh tako priporoča, da Slovenija nasprotuje nižanju standardov na področju trajnostnega poročanja.**
- **Pospešena revizija Evropskih standardov poročanja o trajnosti (ESRS) z namenom bistvenega zmanjšanja zahtev glede poročanja.** S tem se daje prednost kvantitativnim podatkovnim točkam pred kvalitativnimi, s ciljem da bi se poenostavil okvir EU za poročanje. To je zaskrbljujoče, saj je večina zahtev glede razkritij o človekovih pravicah nekvantitativne narave, kar bi oslabilo kakovost poročanja o vplivih na človekove pravice ter negativno vplivalo na sposobnost podjetij za prepoznavanje in ocenjevanje njihovih vplivov na človekove pravice, še zlasti v povezavi s procesom skrbnega pregleda v okviru CSDDD. **Varuh zato priporoča, da se preuči smiselnost predvidene revizije ESRS.**

Glede na navedeno Varuh ocenjuje, da so predlogi Evropske komisije v zakonodajnem svežnju Omnibus I večinoma neustrezni in nesorazmerni, za področji človekovih pravic in okolja pa škodljivi. Spremembe dodobra zmanjšujejo zmožnost instrumentov, ki jih uveljavljata direktivi CSRD in CSDDD, za učinkovito naslavljanje izzivov na področju varstva človekovih pravic in varstva okolja. **Glede na navedeno je Varuh odločevalce pozval, da se v okviru svojih pristojnosti zavzamejo za ambiciozno stališče in za čim manjše posege v že sprejete zakonodajne akte, ki so že šli skozi dolgotrajen demokratičen zakonodajni postopek in so ob sprejemu predstavljali težko dosežen kompromis.**

Varuh poudarja še, da je treba zagotoviti, da bo celoten postopek voden čim bolj transparentno in odprto, z upoštevanjem stališč čim širšega kroga deležnikov, kar Evropska komisija pri pripravi Omnibus I žal ni upoštevala. Kritika civilne družbe, ki opozarja na to, da je bil Omnibus I pripravljen brez ustreznih posvetovanj in preglednosti, ki je nujna pri sprejemanju tako pomembnih zakonodajnih aktov, je tako upravičena. **Zato Varuh poziva, da se odločevalci zavzamejo za čim večjo transparentnost v zakonodajnem postopku, ki bo omogočil, da so stališča vseh deležnikov slišana in ustrezno upoštevana.**

Evropska unija potrebuje zakonodajo, ki bo zagotovila močno in učinkovito zaščito človekovih pravic ter okolja, in hkrati tudi transparentno in odgovorno poslovanje podjetij. Le tako bomo lahko dosegli trajnostni razvoj, ki bo v korist vseh – podjetij, zaposlenih, skupnosti in prihodnjih generacij.